



## ANTİK ÇAĞ YUNAN UYGARLIĞINDA SPORTİF ŞENLİKLER VE ETKİLERİ SPORTING FESTIVALS AND EFFECTS IN THE ANCIENT GREEK CIVILIZATION

Orhan Ahmet ŞENER\*

### Öz

Bu çalışmada antik Yunan uygarlığında yapılan sportif şenlikler ve etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Literatür taraması yapılmıştır.

Antik Yunan medeniyetindeki spor festivalleri antik Olimpiyatların inşasından önce başlar. Antik Yunan'daki spor festivalleri Olimpia'da Olimpiyat, Delphi yakınlarındaki Pythia, Nemea yakınlarındaki Nemea ve Korinth yakınlarındaki Isthmia oyunlarıydı. Birçok Helen'in hayatlarında en az bir kez Olimpia'daki büyük festivale katılmak hedefi vardı. Dinsel uygulamalar bu şenliklerde en önemli etkidir. Kralların ve insanların Tanrıyı memnun etme isteği ön plandadır. Olimpiyat Oyunları, yaklaşık 12 yüzyıl boyunca Antik Yunan takviminin sportif, sosyal ve kültürel öncelikleriydi. Olimpiyatlara katılanların çoğunluğu asker olmasına rağmen, tüm serbest Yunanlı erkeklerin çiftlik sahiplerinin ve kraliyet mensuplarının katılmasına izin verildi.

Modern eğitim alma, kamp yapma ve yarışma felsefesinin antik çağlarda Yunan uygarlıklarında olduğu anlaşılmıştır. Şenliklerde sporun siyasal ve askeri güç, tanrıları memnun etme yanında, sosyal bütünleşmeyi sağlama, fair play, ödül ve ceza gibi birçok kavramı içine alacak şekilde organize olduğu bir gerçektir.

**Anahtar Kelimeler:** Antik Yunan, Tanrı, Spor.

### Abstract

In this study, it was aimed to investigate the sport festivals in ancient Greek civilization and their effects made. Literature search was done. The sporting festivities in ancient Greek civilization begin before the construction of the ancient Olympics. Sport's festivals in ancient Greek were the Olympic in Olympia, Pythia near Delphi, and Nemea near Nemea and Isthmian games near Corinth. Many Helen's goal were at least once in their lives to join the big festival in Olympia. Religious practices are most important in these festivals. The kingdom and people's desire to satisfy God is the front plan. The Olympic Games were the sporting, social and cultural highlight of the Ancient Greek calendar for almost 12 centuries. All free Greek males were allowed to take part, from farmhands to royal heirs, although the majority of Olympians were soldiers.

Conclusion: It has been understood that the philosophy of modern education, camping and competition is in ancient Greek civilizations. In the festivities, sport is a reality that political and military power is organized to include many concepts such as fair play, reward and punishment as well as satisfaction of the gods, social integration.

**Keywords:** Ancient Greek, God, Sports.

### Giriş

Antik Yunan uygarlığı milattan önce 1000 (Hemorik destanlar zamanı) ile 200 yılları (Romanın doğuşu) arası zaman diliminde sporda da önemlidir. Antik Yunan'da sanat, edebiyat müzik, şiir ve felsefenin yanında spora da büyük önem verildiği bilinmektedir. Antik çağ Yunanlıların Mısırlılar ile olan ilişkileri nedeniyle yüksek kültürel gelişimleri oluşmuştu (Kornel, 2010/2011). Yunan sporunun olası kökeni Girit uygarlığı olarak görülür (Burmaoğlu ve İmamoğlu, 2018). Silah sanatı ve jimnastiğin Yunanistan'a Girit'ten geldiği belirtilir (Çetin, 2015). Girit miken uygarlığında meşhur Knossos Sarayı duvar resimleri üzerinde boksör betimlemesi bulunması boks sporunun saraylara kadar girdiğini gösterir (İmamoğlu vd., 2018). Antik Yunanlar, şehirler tanrısı Athena, denizler tanrısı Poseidon, güneş tanrısı Apollon ve tanrılar tanrısı Zeus adına çeşitli törenler ve oyunlar düzenlemişlerdir (Tekin vd., 2016). Antik Yunanlar, şehirler tanrısı Athena, denizler tanrısı Poseidon, güneş tanrısı Apollon ve tanrılar tanrısı Zeus adına çeşitli törenler ve şenlikler düzenlemişlerdir (Karaküçük, 1989). Ancak sporun, Antik Yunan Dönemi'nin ve Olimpiyatları'nın bir mirası olarak günümüz sporlarının ve Modern Olimpiyatlar'ın temelini oluşturduğu düşüncesi özellikle tarihsel boyutuyla tartışmaya açıktır (Tekin ve Tekin, 2014).

Homeros İlyada Destanı'nda milattan önce 1000 yıllarında Yunanlıların bayram ve şenliklerde kılıç ile gösteriler yaptıklarını anlatmaktadır. Yunanlıların eskrimde ustalık kazanmış kimseleri general olarak tayin ettikleri ifade edilmektedir. Milattan önce 1200 yıllarında yaşadığı sanılan Homeros İlyada ve Odessa adlı eserinin birçok yerinde, Yunanların çok önceden beri Olimpiya'da spor etkinlikleri organize ettiklerini belirtmiştir (Scanlon, 2014). Öte yandan, arkeolojik bulgulardan faydalanan bazı tarihçiler daha da geriye götürerek, bu sporların Milattan önce 1500 yılından beri yörede yapılmakta olduğunu ileri sürmüşlerdir

\* Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi.



(Kyle,2014). Olimpiyat oyunları ilk kez Milattan önce 776'da kutlanan ve dört yılda bir tekrarlanan Zeus adına düzenlendiği belirtilir (<http://www.tarihsinifi.com>). Antik eserlerden nakledilen, takip eden Arkaik Çağ (Milattan önce 800-500) başlangıcında, Milattan önce 776'da olimpiyat oyunlarının "resmen" başlatılmış olduğudur. Literatürde genel kabul gören bu görüşün kaynağı, Hippias'ın Milattan önce 5. yüzyılda Olympia'daki arşiv kayıtlarına dayanarak oluşturduğu ve Milattan önce 776'ya kadar geri götürdüğü şampiyonlar listesidir (Yıldırım,2014). Antik Yunan Medeniyetinde milattan önce 5'inci Yüzyıl'ın başlarından itibaren; şehirlerarasında kutsal barışı sağlama, yerel kahramanların arkasından yapılan cenaze törenlerinde ölenin ruhunu hoşnut etme, tanrıların onura düzenlenen festival ve törenlerde tanrılara yakınlık kurma gibi amaçlarla pek çok farklı şehirde 50'den fazla yarışmanın atletler arasında organize edilmiştir (Çağlar, 2016).

Sağlığın standardını yükseltmede sporun paha biçilemez rolünün tam olarak bilinmesi ve dolayısıyla Ulusal üretkenliğin, bir bütün olarak Eski Mısırlıların, erkekleri, kadınları, gençleri ve çocukları sportif faaliyetlerde bulundular (Koca vd.,2018). Bu nedenle Mısır'da sporun doğup büyüdüğü ve buradan Yunanistan'a, Roma'ya ve dünyanın geri kalanına yayıldığı söylenmektedir. Antik Yunanistan'da arkeolojik kazılarda kanıtlandığı gibi akrobatik egzersizler de yapılmıştır (Demirtaş ve İmamoğlu,2018). Ama Antik çağ mısırdaki ileri seviyede vücut kültürü olmasına karşın yarışma fikrinin olmadığı, Yunan görülen olimpiyatlar benzeri yarışmaların bulunmadığı belirtilir (İmamoğlu ve Koca,2018). Antik Yunanda "Üç ayaklı kazanlar, atlar ve katırlar, güçlü baş sığırlar" gibi ödüller verilmiştir (Ermiş vd., 2018; Yamaner ve İmamoğlu, 2018).

### AMAÇ

Antik çağ Yunan uygarlığı sportif şenliklerin kökeni olarak gösterilir. Modern Olimpiyatların yapıldığı yer olarak antik yunan kentlerinden olimpia gösterilir. Bu inanışların kökeninde o devirlerdeki sportif şenlikler ve onların destanlara yansması gösterilir. Bu çalışmada antik Yunan uygarlığında yapılan sportif şenlikler ve etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır.

**1. Antik Olimpiyatlar Başlangıcı:** Antik Yunanda erken dönemlerden itibaren kahramanlarını ve tanrılarını ya birbirleri ile ya da hayvanlar ile mücadele eder şekilde çizmişlerdir (<http://aktuelarkeoloji.com>). Antik Yunanda spor hayatın ayrılmaz bir parçasıdır ve yarışma ruhu onların yaşamında etkisi oldukça fazla görülen bir unsurdur (Tomay ve Değirmencioglu, 2017). Milattan önce 1200 yıllarında yaşadığı sanılan Homeros İlyada ve Odesa adlı eserinin birçok yerinde, Yunanların çok önceden beri Olimpiya'da spor etkinlikleri organize ettiklerini belirtmiştir (Chick vd., 2007). Antik Olimpiyatlar, sadece bir spor yarışması değildi hatta daha fazlasıydı. Karnaval benzeri parti ve dini ritüellerle birleştirilmiş bir spor gösterisiydi. Pentatlon yarışlarında olduğu gibi flütçülerin eşlik ettiği bazı figürler görülmektedir. Dahası geleneksel sportif yarışmalara ek olarak, güzellik yarışmaları, şiir-okuma yarışmaları, sihirbazlar ve kılıç gösterileri, ayinler, sunaklarda ikramlar, halka ziyafet salonları, kurbanların kesildiği bayramlar vardı (<http://factsanddetails.com>). Efsanelere göre Eski Yunan'ın en önemli 12 tanrısı Yunanistan'ın en yüksek dağı Olimpos'ta yaşarlardı. Bu nedenle onlara Olimpiyanlar denmiştir. Olimpiyanlar'ın başı ise Tanrıların ve insanların babası gök tanrısı Zeus'tur. Zeus festivalindeki sportif yarışmalar Olimpik Oyunları'nı başlatmıştır. Antik çağ Olimpiyat Oyunları milattan önce 776 yılında başladığı ve Milattan sonra 393 Roma imparatoru Theodosius tarafından yasaklandığı belirtilir (Kornexl, 2010/2011). Antik Yunan oyunları milattan önce 776 yılında Olympia'daki Zeus tapınağında, Tanrı onuruna bir festival veya dini kutlama ile başlamıştır. Oyunlara 8 yüz yıl sonra, tarihçi Dio Chyostom, Olimpiyat zaferinin kalıcı gücünü "Olimpiyat tacının zeytin yaprağı olduğunu biliyorsunuz ve birçok insan da bu onuru yaşadı" sözleri ile büyük ölçüde dile getirdi (Ermiş vd., 2018). Milattan önce 393 yılında, Hıristiyan Bizans imparatoru Theodosius, putperestlikle mücadele etmenin bir parçası olarak Olimpiyatları durdurduğunu belirtmiştir (<http://factsanddetails.com>). Yunan şenliklerinde dinin insanlar için hoş görmediği ahlaki sapmaların olduğu görülmüştür. Antik Yunanlılar için Olimpiyatlar neredeyse Müslümanlar için Mekke'ye eşdeğeri ve her bir vatandaş ülke yaşam süresinde en az bir kez katılmayı bekliyordu. Antik çağ Yunanlılar yarışmaları sevmiştir. Sporcular ve şairlerin yanı sıra, sporcular da yarışmalarda birbirleriyle karşı karşıya geldiler ve hatta bir jüri tarafından seçilecek olan turnuvalarda bazen dramatik oyunlar sahnelendi. Spor yarışmaları yanında içme, şarkı söyleme ve erkek güzelliği için yarışmalar da vardı. Sokrates, sanatın ve sporun insanın gelişimindeki en önemli faktörler olduğuna inanırdı (<http://factsanddetails.com>). Bu nedenle sportif yarışmalar devamlı organize edilmiştir. Olimpiyatlar Theodosius'un yasaklamasına kadar her dört yılda bir düzenlenmiştir.

**2- Antik Çağ Yunan Siteleri Oyunları:** Tüm Yunanistan sitelerinden sporcuların katılabildiği antik çağ şenlikleri; Olimpiya'da düzenlenen Olimpik, Delphi yakınında düzenlenen Pythia, Nemea yakınında düzenlenen Nemea ve Corinth yakınlarında düzenlenen Isthmia oyunlarıdır. Panhelenik oyunların ortaya



çıkış şekilleri; olimpik oyunlar, Phytis oyunlar, Neumatik oyunlar, Istmiya oyunlar ve Panathenistik oyunlar olarak tanımlanır. Bunların en ünlüsü ve eskisi panhelenik ya da ulusal spor karşılaşmalarına ev sahipliği yapan Elis kentindeki Olimpiya'dır. Yarışmacılar ilk gün Zeus'un şimşek fırlattığı yer olduğuna inanılan sunakta (kurban taşı, altar) yemin etmişlerdir. Oyunların gelişim sürecinde, hayatlarında en az bir kez Olympia'daki büyük festivale katılmak birçok Helen'in hedefi haline gelmişti. Dinsel uygulamaların yarışmacılıkla ilişkilendirilmesi sadece olimpiyat oyunları için değil, aynı zamanda diğer kutsal oyunlar Pythia, Nemea ve Istmia için de geçerli idi (Kyle, 2014). Olympia'da bulunan stadyumların seyirci kapasitelerinden yola çıkarak, düzenlenen oyunları ne kadar seyircinin izlediği hakkında kesin olmasa da fikir sahibi olunabilir. Seyirciler, ilk yapılan ve Olympia I olarak bilinen stadyumda yarışmaları belki de yamaçlarda oturarak izlemişlerdir. Bu nedenle seyirci sayısı hakkında bir tahminde bulunulamamaktadır. Ancak, Milattan önce 6. yüzyılın sonlarında yapılan Olimpiya II yaklaşık 24000 kişi ve Milattan önce 4. yüzyılın ortalarında yapılan Olimpiya III ise yaklaşık 40000 seyirci kapasitesine sahip olduğu sanılıyor (Romano, 1993).

**4. Antik Yunanistan'da boks:** Sporlarla ilgili bazı bilgilere net şekilde Yunanda ulaşıyoruz. Örneğin boks ile yeterli bilgiye sahip olduğumuz dönem aslında antik Yunan çağıdır. Eski Yunanlılar, antik boks hakkında çok şey anlayabilmek için çok sayıda yazıt, edebi belge ve sayısız heykel ve amphora bıraktılar (Tekin vd., 2016). Boks, eski Yunan Olimpiyatlarında bir spordur ve Roma İmparatorluğu'nun altında bir festival etkinliği olarak devam etti. Yunanlılar Milattan önce 4 yüzyılda sphairai veya episphairai adı verilen bir egzersiz eldiveni geliştirmişlerdir (İmamoğlu ve İmamoğlu, 2018). Eski Yunanlıların pygme adını verdikleri boks sporunun Yunan tarihindeki izleri İsa'dan Önce 8. yüzyıla kadar gerilere gider. Homeros'un İliada ve Odysseia destanlarında sözü edilen sekiz branş arasında boks sporu da yer almıştır. Ancak İsa'dan sonra 2-3. yüzyıllarda yaşayan Philostratos'a (İsa'dan sonra 3. yüzyıl) göre, boks sporu Spartalıların bir buluşuydu ve bu branşın en başarılı sporcusu Polydeukes adındaki efsanevi boksördü. Philostratos, Pausanias (İsa'dan sonra 2. yüzyıl) ve Eusebios (İsa'dan sonra 3-4. yüzyıllar) gibi bazı yazarlara göre, Yunanlılarda boks sporuna ilk kez İsa'dan önce 688 yılındaki 23. Olimpiyatlarda yer verilmiş ve yine ilk kez bu Olimpiyatlarda boks maçlarına bazı kurallar getirilmişti (İmamoğlu ve İmamoğlu, 2018b).

**5. Helenler 'de Değişik amaçlı tesisler ve farklı sporlar:** Antik devirler de hiçbir şey halk için değildir. Sanat, spor, tarım, eğitim akla gelebilecek her şey tanrı ve iktidar içindir. Yunan Mitolojisinin yüce tanrısı Zeus onuruna Olympia'da spor şenlikleri düzenlenerek, Zeus'a olan bağlılık, inancı göstermek ve bu dini bütünlük ile bölge barışını sağlamak amaçlanmıştır. Milattan önce 8. yüzyılda, her biri ayrı yönetimlere sahip 20 Yunan site devletinin birbirleriyle savaşmaları engellemek isteyen Elis Kralı İphitos, "Tanrıların çok sevdiği dinsel kökenli oyunların" yeniden düzenlenmesini istemesiyle ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ateşkes ilan edilmiştir. Anlaşma metni bir disk üzerine "Olimpia kutsal bir bölge olarak kabul görmüştür. Buraya silahlı olarak girmeye teşebbüs eden tanrıya karşı günahların en büyüğünü işlemekle itham edilmiştir. Böyle bir kötü davranışın öcünü gücü yettiği halde almayan da Allahsız sayılacaktır." şeklinde yazılmıştır (Tekin ve Tekin, 2014). Antik çağ Yunanlılar spora çok önem verdikleri için değişik amaçlı spor tesisleri yapmışlardır. Spor tesisleri olarak Gymnasyumlar, Palästralar, Stadlar ve Hipodromlar idi. Gymnasyum ders alanları ve Jimnastik için antrenman ve müsabaka yeridirler. Antik dönemde gençlerin çıplak olarak beden egzersizlerini yaptıkları yer olarak tanımlanır. Plastralar; Koşu, Güreş, boks, pankreas için kare şeklinde olan müsabaka ve antrenman yerleri olarak geçer. Statlar seyircilerinde olduğu müsabakalar için koşu alanları iken hipodrom ise 700-800 m uzunluğunda at yarışları yapıldığı dairesel alan idi. Hipodromda yapılan atlı yarışmalar dışındaki tüm sportif performanslar stadyumda sergileniyordu. Olympia stadyumunun koşu pisti bir stadyum uzunluğunda ( 600 ayak=yani 192,28 metre) idi. Bu mesafe diğer bölgelerde geçerli ayak uzunluğuna göre değişebilmekte idi. Yarışma branşları ilk 15 olimpiyat oyununda sadece koşulardan, hatta ilk 13'ünde sadece stadyum koşusundan olduğu belirtilir. 14. olimpiyatta iki stadyum boyu yarış, 15. de uzun mesafe koşusu eklenmişti (Yıldıran,2014). Zaman içinde gelişen gymnasiumlar, agora ve 'stoa'lar gibi Antik dönem kent yaşamının vazgeçilmez merkezlerinden biri olmuşlardır. Helenler (Antik dönem Yunan halkı) yaptıkları müsabakaları ile tanrıya ibadette buldukları için gymnasiumlar ibadet edilen yerlerin yakınında bulunurdu. Helenler bundan dolayı Tanrılarını da genç sporcular olarak heykel sanatında canlandırmışlar (Bingül, 2013).

**6. Antik Çağ Helenler'de Beden Eğitimi ve spor:** Antik dönem kent yaşamında gençlerin yetiştirilmesi, beden eğitimleri ve spor önemli rol oynamıştır. Eski Helenlerde sporun ahlak ve terbiye bakımından yüksek oluşu, beden hareketlerinin tanrıya yapılan bir ibadet gibi anlaşılmasından ileri geliyordu. Helenli; bedeninin, ruhunun, aklının seçkinliği ile kendisini Tanrıya göstermek, sevdirmek için müsabakaya girerdi. Nitekim bu müsabakalar hep Tanrının adına kurulan bayramlarda yapılırdı. Bu



bayramların en meşhuru 'Olympia'da yapılırdı. Burada ilk yapılan beden hareketleri dini merasimin şekillerinden doğmuştur. Bu müsabaka; koşmak, zıplamak, disk atmak, mızrak atmak ve güreşmekten ibaretti. Bunlar arasında en çok güreşe önem verildiği anlaşılmaktadır (Bingül,2013). Olimpiyat Oyunlarına Yunanistan'ın her yerinden gelen katılımcılar katılıyordu ve tüm Yunanlılara açıktı.

**7. Sporculara verilen ödüller:** Antik yazıtlar sayesinde, farklı spor dallarında büyük başarılar kazanmış çok sayıda sporcunun adı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Özellikle Olimpiyatlarda veya evrensel ya da yerel nitelikli spor yarışmalarında birincilik kazanarak kentlerini gururlandıran sporculara hem önemli ödül ve ayrıcalıklar verilir ve hem de kaidesinde onların başarılarının kaydedildiği heykelleri dikilirdi. Örneğin, Ephesos'da bulunan bir heykel kaidesinin üzerindeki İsa'dan önce 3. yüzyıla ait onur yazıtı, Athenodoros adındaki boksörün başarılarının kent tanıtımı bakımından ne büyük önem taşıdığını göstermesi bakımından önemlidir: «Meclis ve Halk şu kararları verdi: Mademki Ephesos'da vatandaşlarla eşit koşullar altında yaşayan bir göçmen olan Semon oğlu Athenodoros, Ephesos'lu diye anons edildiği Nemea'daki gençler arası boks maçlarında birinci olmuştur. Kendisine, Nemea'da da anons edildiği gibi, Ephesos'lu bir vatandaş olma hakkı verilecektir. Ayrıca Athenodoros, Nemea'da gençler arası yarışmaları kazananlara ilişkin yasaya uygun olarak onurlandırılacaktır. Diğer tüm şampiyonlar için yapıldığı gibi, onun bu başarısı agorada ilan edilecektir. Ayrıca, hazine yöneticisi ona, yasada taçlandırma için saptanmış olan miktarda para ödülü verecektir. Ve kendisi kura çekme yoluyla bir phyle (kabile) ve khiliastys'e (1000 kişilik alt birim) kaydedilecektir. ...» (Kyle,2014;http://www.hasanmalay).

**8. Helenler 'de olimpiik anlayış ve uygulamalar:** Oyunlar Milattan önce beşinci yüzyılda tam beş gün sürmüş ve koşma, atlama ve atma olayları ile boks, güreş, boks ve araba yarışı yapılmıştır (https://www.olympic.org). Milattan önce 776-728 yılları arasında yapılan ilk 13 olimpiyat bir gün içinde tamamlanmıştır. Bunlar düz bir pistte yapılan "stade" denilen koşu yarışından oluşmakta idi. Buraya yarışmacı katılacak kişilerin eğitimleri 10 ay kadar sürmekte idi. Yaptıkları eğitimin isterlerse tamamını Elis şehrinde, isterlerse 9 aylık bölümünü kendi memleketlerinde tamamlarlardı. Son 30 günü ise Olimpiyat oyunları başlamadan önce Elis'e gelerek burada bulunan olimpiyat heyeti ile birlikte yaparlardı. Yani olimpiyat oyunları bugünkü kamp anlayışının o devirlerde ortaya çıktığının bir göstergesidir. Antik çağda zamanla törenlere olan ilginin artması ile farklı oyun türleri şenliklerde yer almıştır. Örneğin milattan önce 472'de beş gün düzenlenmeye başlanan oyunlar. Daha sonra, uzun mesafe koşusu, pankration, boks, atlı arabayla yarış, güreş ve zırhlı yürüyüş yarışmalarına dâhil edilerek bir hafta yapılmıştır (Kyle,2014). Antik çağ Yunan şenliklerindeki yarışmalara katılmak için bazı şartlar olduğu belirtilmiştir. İlk şart doğuştan özgür ve Yunan soyundan gelmektir. İkinci şart ise oyunlara katılan kişinin evli bir çiftten dünyaya gelmiş olması idi (gayri resmi bir ilişkiden doğan çocuk katılamıyordu). Üçüncü şart, iyi ve şerefli bir kişi olarak vatandaşlık haklarına sahip olmaktı. Ayrıca dine karşı günahkâr olmamak ve inançlı olmak gerekiyordu. Geçmişinde kötü kabul edilen şeylere bulaşmamış olmak gerekiyordu (Serdaroğlu,2002). O halde antik çağ Yunan spor şenliklerinde de günümüzdeki olimpiyatlara katılım şartlarının ilk şekillerinin gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Sporda amatörlük ve fair play ruhu o zamanlarda da vardı. Hatta günümüz oyunlarında aranmayan inançlı olma özelliği de dikkate değer bir özellikti. Din veya inanç, insanları mukaddes duygu, ortak şuur ve vicdan etrafında birleştiren bir etkidir. İnsanlara yön veren kişiyi içten kuşatan, kucaklayan ve yönlendiren bir disiplindir (http://www.islamveihsan.com). Dolayısı ile sporcuların inançlı olmasının kendilerine ve topluma birçok faydaları olacaktır. Bu konu ayrı bir çalışmada tartışılmalıdır. Şenliklerde kurallara uymayanlara kısa ve uzun dönemli cezalar verme vardır. Koşucuların rotası Stadyum dışında daha çok kutsal mekânların, cezalandırılmış sporcuların isimlerinin üzerlerinde teşhir edildiği heykellerin ve Zeus tapınağının yanından geçecek şekilde belirlenmiştir. Antik çağ Yunanistan da sportif şenlikler üzüntü dağıtma amacı ile de yapılmış olabilir. Homeros'un İlyada'sında, Patroclus'un şerefine Achilles tarafından düzenlenen cenaze oyunlarında bulunur. Yunan mitolojisinde disk atma, çeşitli kasıtsız ölümlerle ilişkilendirilmiştir. örneğin, Zephyrus'un esmesi esnasında tanrının diskini fırlattığı zaman, arkadaşı Apollon tarafından kazara öldürülen Hyacinthus'un ölümünden bahsedilir (Swaddling ,2008). Antik Yunanistanda şenliklerin ilk şekilleri Agonlardır. Agon olarak adlandırılan kutsal nitelikli festivallerde; müzik, şiir ve atletik yarışmalar gerçekleştirilmiş; Yunan toplumu, mücadelecı ve yarışmacı karakteri ile özdeşleşen agon kelimesini oyun ya da dövüş anlamlarında kullanmıştır (Çağlar,2016). Antik Yunanistan'da olimpiyat tarzı diğer buluşmalar vardı. Bunlar Olimpiik ve PanHellenik oyunlar olarak gösterilir. Onlar arkadaşlığı, uyumu ve Yunanlılar arasında barışı sağlamak amacıyla oluşturulmuştur (Raschke, 1998). Olimpiyatlara ek olarak, Yunanistan ve Anadolu'da da benzer spor müsabakaları yapılmıştır. Bunlar arasında, Korint'in yakınında düzenlenen Nemean Oyunları, Delphi Oyunları, Isthmia Oyunları ve Atina'daki Panathenaea vardı. Delphi'deki bir yazıttan bayanların bu Pythian, Nemean ve Isthmian Oyunlarında tek aşamalı yarışlarda, atlı araba yarışlarında ve zırhlı yarışlarda yer aldığı anlaşılmaktadır).





Milattan önce 573 yapılmaya başlayan Nemean oyunları her sene gerçekleştirildi ve Olimpiyatlara en çok benzerdi. Pythian oyunları her dört yılda bir, Apollon'u onurlandırmak için Delphi'de düzenlendi. Pthyian Oyunları'nda oyunlara katılmak isteyen atletler, oyunların gerektirdiği atletik yeterliliklerden ve niteliklerden yoksun olsalar dahi herhangi bir sınava tabi tutulmadan oyunlara katılabiliyorlardı. Yine iki yılda bir Nemean oyunları ve İshmian oyunları düzenlendi. Nemean oyunlarında sadece bayanların yer aldığı tek aşamalı koşu yarışları ile cinsiyet sınırlaması getirmeyen atlı araba yarışları ve zırhlı yarışların gerçekleştirilmekte olduğu ve bu yarışlara katılarak zafer elde eden Hera isimli bir bayanın varlığı Delphi'de bulunan bir yazıtta anlatılmaktadır. Isthmia'da da sadece bayanların katıldığı tek aşamalı koşu yarışları, atlı araba yarışları ve zırhlı koşu yarışları yapılırdı (Çağlar, 2016).

**9. Kadınların spor etkinliklerine katılımı:** Antik çağ yunan şenliklerinde kadınların sporcu olarak yarışmaları konusunda tartışmalı görüşler vardır. Bazı kaynaklara göre kadınlar kendi aralarında yarışmıştır. Eski Olympia'da Zeus'un karısı, Hera onuruna ayrı bir şenlik düzenlenirdi. Bu festival, evlenmemiş kızlar için koşu yarışları içerirdi. Yunan gezginlerinden biri olan Pausanias'ın aktardıklarına göre bu festival hakkında pek az şey biliniyor. Zeus Tapınağı'ndaki Hera Tapınağı'nın tasvirinde, yarışmaların şehirlerindeki 16 kadından oluşan bir komite tarafından düzenlendiği belirtilir (Kyele,2014). Bazı kaynaklara göre seyirci olarak yer almışlardır. Ama bir vazodaki resim bize en azından oyunlarda kadınların olduğunun bir göstergesidir (Resim- 2). Antik yunanda atletizm yarışlarının bugünkü gibi bir çizgiden başladığını (Resim-3), antik yunan ile ilgili kaynaklarda pek yer almayan futbolun yapıldığını (Şekil 4) görmekteyiz.



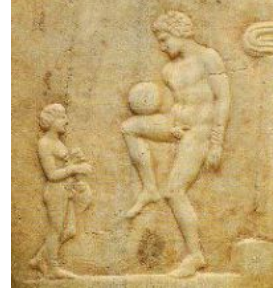
Resim 1: Milattan önce 510-500 yıllarına ait bir tabakta disk atan Yunan sporcusu(<http://www.perseus.tufts>).



Resim 2: Olimpiyat Ateşini yakan bir sporcu ile kadın din görevlilerinin betimlendiği Yunan Vazosu.



Şekil-3: Antik olimpiyatta başlangıç çizgisi



Şekil-4: Antik yunanda futbol oyuncusu

Kadınlara özel yarışmalar yapılması günümüzdeki uygulamalardan çok önde bir uygulama ve kadınlara değer verme olarak değerlendirilebilir. Hatta Olimpiyat Oyunlarına katılmayan kadınlar; tanrıça Hera onuruna Olympia'da dört yılda bir Zeus adına düzenlenen Olimpiyat Oyunları ile çakışmayacak zamanlarda sadece koşu yarışlarını içeren kendi festivallerini düzenliyorlardı. Elis 'te yaşayan 16 soylu kadının düzenlediği yarışlara sadece üç yaş grubundan bakireler katılabiliyor ve her grupta 16 genç kız yarışabiliyordu (Gómez-Lobo, 1997). Bunlar dizlerinin biraz üstünden başlayarak sağ omuzun üstünden dolaşan birer tunik giyiyorlardı (Çağlar, 2016). Yani çıplak olarak yarışmıyorlardı. İlk çıplak koşunun milattan önce 720 yılında Megara'lı Orsipus tarafından gerçekleştirildiği belirtilir. Bazı kaynaklar yarışma esnasında çıplak koşarak Orsipus'un yarışmayı daha kolay kazandığını, bazı kaynaklarda da Orsipus'un şortu düştüğü için yarış kaybettiğini ve bu sebeple yarışmalara çıplak katılma geleneğinin başlatıldığı savunulur (Kyele, 2014). Çıplak antrenman ve yarışma yapmak konusundaki uygulamaların ne şekilde



olduğunu söylemek bir tahmindir. Yanlış olabilir. Ama günümüzde de özellikle sıklet sporlarında tartıdan önce uluslararası müsabakalarda sporcular çıplak olarak doktor kontrolünden geçerler. Günümüzdeki uygulamanın kökeninde antik çağ şenliklerindeki uygulamalar vardır. Bütün bu oyunlar planlanıyordu. Böylece her yıl en az bir veya iki sportif şenlik yapılıyordu. Fransa ve Suriye den sporcuların yarışmak için geldikleri belirtilir. Antik olimpiyatlarda hiç otel yoktu. Sadece han vardı ve bu büyükelçiler ve devlet adamları için ayrılırdı. Zengin seyirciler özel çadırlarda uyurken, çoğu kişi yıldızların ya da doğaçlama gölgelerin altında uyurdu. Olimpiyatlar sırasında Olympia'nın birçok spekülasyonu bir gecekondu kasabasına benziyordu. Nigel Spivey orada varlığını "insan deneyiminde tahammülsüzlük ve hoşnutsuzluk, aşırı kalabalık, yetersiz, sadece gösterinin kalitesine katlanılabilir" olarak nitelendirdi. "Aristoteles bile bir kulübede horlayan yabancılarla uyudu (<http://factsanddetails.com> ). Yani antik çağda spor organizasyonlarının uluslararası anlamda yapılmaya başladığını söyleyebiliriz. Yine antik çağ Yunanistan da tematik Oyunlar vardı. Themis olarak ta adlandırılan bu oyunlar, genellikle şehirlerin ekonomilerini canlandırma, prestijini ve şanını artırma; şehirlerin önde gelen zenginlerinin adını yaşatma gibi sebeplerle; masrafları şehirlerin gelirlerinden veya bu şehirlerdeki adına themis düzenlenen hayırsever zenginler ya da bunların vakfiyeleri tarafından karşılanarak düzenlenmiş; genellikle katılımın düzenlendiği şehirlerle sınırlı tutulduğu, para ödüllü agonistik faaliyetler olarak Yunan Şehir Devletlerinde gerçekleştirilmiştir. Hatta Taç ödüllü oyunlara kabul edilmeyen köleler para ödüllü bazı yerel oyunlara katılabildikleri belirtilir(Çağlar,2016). Hemen hemen tüm insanlara değişik durumlarda sportif etkinliklere katılma imkanı verildiği görülmektedir. Açılış Törenlerinde sporcular teker teker yürüdüler. Her atlet, adı ve babası ve ev şehir devletinin adıyla kutsal bir haberci tarafından tanıtıldı. Olimpiyatlardaki geçiş törenler ve günümüz TV kanallarında yapılan açılış tanıtım anlatımlarının antik çağ yunan şenliklerinde yapıldığını görmekteyiz. Olimpiyatlara yaklaşık 40.000 seyirci geldi. Giriş ücretsizdir. Seyirciler zamanlarının çoğunu ayakta harcadılar. Koltuk yoktu. Yunanca kelime stadionu anlamıyla "ayakta duracak bir yer" anlamına gelir (<http://factsanddetails.com/>). Görüldüğü gibi seyircilerin müsabakaları izlemesi için günümüz olimpiyatlarından daha fazla imkân sunulmaktadır.

## SONUÇ

Modern olimpiyatların temelinde antik Yunanlıların şenlikleri ve sportif etkinlikleri önemli bir yere sahiptir. Modern eğitim alma, kamp yapma ve yarışma felsefesinin antik çağlarda yunan uygarlıklarında olduğu anlaşılmıştır. Şenliklerde sporun siyasal ve askeri güç, tanrıları memnun etme yanında, sosyal bütünleşmeyi sağlama, fair play, ödül ve ceza gibi birçok kavramı içine alacak şekilde organize olduğu bir gerçektir. Antik çağ Olimpiyat Oyunları milattan önce 776 yılında başladığı ve Milattan sonra 393 Roma imparatoru Theodosius tarafından yasaklanmıştır. Panhelenik oyunların ortaya çıkış şekilleri; olimpik oyunlar, Phytis oyunları, Neumatik oyunlar, Istmiya oyunları ve Panathenistik oyunlardır. Spor tesisleri olarak Gymnasyumlar, Palästralar, Statlar ve Hipodromlar vardı. Günümüzde sporun tarih boyunca sayılan birçok amacı antik yunan spor şenliklerinde görülmektedir. Antik yunan döneminde yapılan olimpiyatların yasaklanmasında onların fair play kavramından uzaklaştığı da göz ardı edilmemelidir.

## KAYNAKÇA

- Bingül A. (2013). *Antik Dönemde Gymnasiumun Önemi ve Pergamon Gymnasiumu*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Burmaoğlu G.E., İmamoğlu G. (2018). Girit-Minos Uygarlığında Sporlar ve Görsellerdeki Yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt: 20, ISSN: 1302-2040
- Chick, G., Loy, J. W., and Miracle, A. W. ,(1997). Combative sport and warfare: A reappraisal of the spillover and catharsis hypotheses. *Cross-Cultural Research*, 31, 249-267.
- Çağlar T.,(2016). Anadolu'da Antik Dönem Sportif Organizasyonlar ve Sportif Mekânlar. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 35, 455-469
- Çetin E.,(2015). The First Article About Sports In Turkish Press: Ali Ferruh Bey and His Article Named "Fencing". *International Journal of Social Science*, Number: 37, 149-157
- Demirtaş Ö., İmamoğlu G.(2018). Antik Mısır'da Cimnastik, Dans, Top Oyunları Görsellerinin Yorumlanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 59, 484-491
- Dilek A.N.,İmamoğlu O.,Çebi M. (2018). Antik Yunanda Mücadele Sporü Güreş, Boks ve Pankreas. *Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresi*, Mardin, [www.iecses.org](http://www.iecses.org)
- Ermis E.,İmamoğlu G.,İmamoğlu O. (2018). Antik Yunanda Atletizm Etkinlikleri ve Görsellere Yansımaları. *Akşemseddin Uluslararası İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu*, Çorum.
- İmamoğlu M., İmamoğlu G.(2018b).Eski Çağlardaki Boks Görselleri Ve Yazıtları Üzerine Yorumlar. *Akşemseddin Uluslararası İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu*, Çorum.
- İmamoğlu G., Koca F.(2018). Eski Çağ Mısırda Boks, Güreş ve Eskrim İle İlgili Figürler Üzerine Yorumlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 59, sh.555-559
- İmamoğlu G., Gönülatış S., İmamoğlu O., (2018). Sanatsal Tasvirlerde Bazı Sporların Kökenleri. *Uluslararası Herkes için Spor ve Welnes Kongresi Özet Kitabı*, Antalya



- Koca F., İmamoğlu G., İmamoğlu O. (2018). Antik Mısırdaki Avcılık, Binicilik, Okçuluk ve Görsellerin Yorumlamaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 59, s. 1490-1497. [www.sosyalarastirmalar.com](http://www.sosyalarastirmalar.com) Issn: 1307-9581
- Kornexl E. (2010/2011). *Geschichte des Sports, Geschichte des Sports und anderer Bewegungskulturen*. [sport1.uibk.ac.at/lehre/.../Geschichte%20WS10-11.pdf](http://sport1.uibk.ac.at/lehre/.../Geschichte%20WS10-11.pdf)
- Kyle, D.G. (2014). *Sport and Spectacle in the Ancient World*. John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.
- Raschke, W. J. (1998). *The archaeology of the Olympiads: the Olympiads and other festivals in antiquity*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Romano D. G. (1993). *Athletics and Mathematics in Archaic Corinth: The Origins of the Greek Stadion*. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Serdaroğlu M. S., (2002). *Olimpiyat Tarihi ve Türkiye'nin Olimpiyatlardaki Durumu*. Niğde Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Scanlon, F. T. (2014). *Sport in The Greek And Roman Worlds: Early Greece, The Olympics, And Contests*. Oxford University Press
- Swaddling J. (2008). *The Ancient Olympic Games*. University of Texas Press.
- Tekin A., Tekin G. (2014). Antik Yunan Dönemi: Spor ve Antik Olimpiyat Oyunları. *Tarih Okulu Dergisi*, s. 129.
- Tekin A., Tekin G., Çalışır M. (2016). Sporda Şiddet Bağlamında Antik Yunan Döneminde Boks. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı: Ek Sayı, 1-18
- Tomay B., Değirmencioğlu H. (2017). Antik Çağda Anadolu'da Spor Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalova Akademik Dergisi*, 2 (2): 9-21
- Yamaner F., İmamoğlu G. (2018b). Homeros Destanında Sportif Etkinlikler ve Görsellerin Yorumlanması. *Akşemseddin Uluslararası İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu*, Çorum.
- Yıldırım İ., (2014). Antikiteden Moderniteye Olimpiyat Oyunları: İdealler ve Gerçekler. *Hece (Batı medeniyeti Özel Sayısı)*, 18 (210-212): 555-570.
- İnternet kaynaklar:  
<http://www.tarihsinifi.com/6593/ege-uygarl%C4%B1klar%C4%B1.html>  
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/image?img=Perseus:image:1990.24.0416>  
<http://www.islamveihsan.com/dini-inancin-faydalari.html>  
<http://factsanddetails.com/world/cat56/sub367/item2008.html>  
<http://www.hasanmalay>  
<http://aktuelarkeoloji.com>  
<https://www.olympic.org/ancient-olympic-games>